

मुख्यमंत्रिणा
सुखविंदरसिंहसुक्खुना
कृतं शिमला-
शीतकालीन- कार्निवल-
इत्यस्योद्घाटनम्

न केवलं शिमला-मनाली,
अपितु महानगरेषु अन्यैः
परिचयैः अपि ज्ञायते
हिमाचलप्रदेशः

श्रीरामायणकथा :-
लङ्काकाण्डम्
(द्विपञ्चाशत्तमः सर्गः)
रामरावणयोः द्वैरथयुद्धम्

मुख्यवार्ता:

- निर्धनानां सेवा वञ्चितानां च आदरः, अस्माकं सर्वकारस्य बृहत्तमा प्राथमिकता- प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी।
- मोहनसर्वकारस्य २८ मन्त्रिणः शपथं गृहीतवन्तः, वर्मा ज्येष्ठः मन्त्री बागरी च कनिष्ठः
- प्रधानमंत्री नरेन्द्र मोदी, लोकसभा अध्यक्षः ओमबिरला इत्यनयोः नेतृत्वे महामना पंडितमदनमोहन-मालवीयः, पूर्व प्रधानमंत्री अटल बिहारी वाजपेयीवर्ययोः जयन्त्यवसरे सांसदैः प्रदत्ता श्रद्धांजलिः।
- भारतस्य सैन्य-प्रमुखः जनरल मनोजपांडे पुंछ-मण्डले सद्यः एव आततायीनाम् आक्रमणस्य स्थितेः समीक्षायैः अपि च आततायि-विरुध्य- तन्त्रे चर्चायै जम्मू-क्षेत्रस्य यात्रायां वर्तते।
- हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमंत्रिणा सुखविंदरसिंहसुक्खुना कृतं शिमला-शीतकालीन- कार्निवाल-इत्यस्योद्घाटनम्।
- ४६० महिलानां महानाटीनृत्यं मुख्याकर्षणम्।
- पर्यटननगर्या मनाल्यां मॉलरोड इत्यत्र भविष्यति महानाटीनृत्यम्, पर्यटकानां कृते डीजे-व्यवस्थाः
- अद्य प्रारभ्यते भारत- दक्षिण अफ्रीकादेशयोः मध्ये टेस्ट-क्रिकेटश्रृंखला।
- प्रथमा स्पर्धा अद्य सेंचुरियन-क्रीडांगणे भारतीयसमयानुसारं मध्याह्ने सार्ध- एकवादने प्रारभ्यते।

मोहनसर्वकारस्य २८ मन्त्रिणः शपथं गृहीतवन्तः वर्मा ज्येष्ठः मन्त्री बागरी च कनिष्ठः

मध्यप्रदेशस्य नूतनमन्त्रिमण्डले मालवा-निमाडतः सर्वाधिकाः १० मन्त्रिणः सन्ति । तेषु मुख्यमन्त्री मोहनयादवः, उपमुख्यमन्त्री जगदीशदेवरा च अस्मात् क्षेत्रात् आगच्छन्ति । विन्ध्यतः उपमुख्यमन्त्री राजेन्द्रशुक्लसहिताः त्रयः मन्त्रिणः सन्ति। अत्र मध्यभारतात् षट्, महाकौशलतः पञ्च, ग्वालियर-चाम्बलतः चत्वारः, बुडेलखण्डात् त्रयः मन्त्रिणः सन्ति । यदि जातिगतरूपेण दृश्यते तर्हि मोहनसर्वकारे अनुसूचितजाति-जनजातयोः पञ्च-पञ्च मन्त्रिणः, ओबीसीतः १३, उच्चजातीयसमुदायस्य अष्टमन्त्रिणः सन्ति ।

क्रमेण मन्त्रिमण्डलमण्डलस्य मन्त्रिणां सूची

प्रह्लाद सिंह पटेल	सम्पतिया उडके
कैलाश विजयवर्गीय	करण सिंह वर्मा
तुलसी सिलावत्	निर्मला भूरिया
उदय प्रताप सिंह	विश्वास सारङ्ग
विजय शाह	गोविन्दसिंह राजपूत
राकेश सिंह	इन्दरसिंह परमार
प्रदुम्नसिंह तोमर	नगर सिंह चौहान
एदेल सिंह कसना	चैतन्य कश्यप
नारायण सिंह कुशवाहा	राकेश शुक्ल

राज्यमन्त्री (स्वतन्त्र प्रभार) .

कृष्ण गौर	राज्यमन्त्री
धर्मेन्द्र लोधी	राधासिंह
दिलीप जायसवाल	प्रतिमा बागरी
गौतम तेतवाल	दिलीप अहिरवार
लखन पटेलनारायण पवार	नरेन्द्र शिवाजी पटेल

पूर्वप्रधामन्त्रिणः अटल बिहारी वाजपेयिनः जयन्त्यवसरे मानितः सुशासनदिवसः

राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मू, उपराष्ट्रपतिः, चतुर्विंशति- तमे वर्षे मध्य- प्रदेशस्य जगदीप-धनखडः प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी च ग्वालियरे अभवत्। सः त्रिवारं देशस्य पूर्व-प्रधानमन्त्रिणः अटल बिहारी वाजपेयिनः नवनवति- तम- जयन्त्यवसरे राजधान्यां नवदिल्ल्यां 'सदैव अटल' स्मारके पुष्पाञ्जलिम् अर्पितवन्तः। अत्रावसरे पूर्व- राष्ट्रपतिः राम- नाथ- कोविन्दः रक्षा- मन्त्री राजनाथसिंहः, लोकसभाध्यक्षः ओम बिरला, राज्यसभायाः उपसभापतिः हरिवंशः, भाजपा-दलस्य राष्ट्रियाध्यक्षः जेपी नड्डा, अन्यजनाश्च पूर्वप्रधानमन्त्रिणे पुष्पाञ्जलिम् अर्पितवन्तः। वाजपेयिनः जन्म दिसम्बर- पञ्चविंशत्यां गतशताब्दस्य

हिमसंस्कृतवार्ता: प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अवदत् यत् तस्मै देशे चतस्रः सर्वाधिक-वृहत्तमाः जातयः निर्धनाः, युवानः, महिलाः, कृषकाश्च सन्ति। निर्धनानां सेवा वञ्चितानां च सम्मानम् अस्माकं सर्वाधिक-प्राथमिकता वर्तते। प्रधानमन्त्रिणा इन्दौर- नगरस्य हुकुमचन्दमिल- समवायेन आयोजिते श्रमिक-हितः श्रमिकेभ्यः समर्पितः इत्याख्ये कार्यक्रमे श्रमिकाः आभासीयमाध्यमेन सम्बोधिताः। एतेषां कर्मचारिणां वेतनं त्रिंशत् वर्षेभ्यः लम्बितम् आसीत्। प्रधानमन्त्रिणः पक्षतः मध्यप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री डॉ. मोहन यादवः प्रतीकात्मकरूपेण श्रमिकेभ्यः षड्चत्वारिंशत्- लक्षाधिक- सप्तदशोत्तरद्विशतं कोटि- रूप्याकाणां धनपत्राणि अयच्छत्। अनने पदक्षेपेन पञ्चसहस्राधिक- श्रमिकाः तेषां परिजनाश्च लाभं प्राप्तवन्तः। मोदी अष्टोत्तर- त्रिंशत्- कोटि- रूप्यकैः निर्मितस्य सौरोजा संयन्त्रस्य अपि

भारतस्य सैन्य-प्रमुखः जनरल-मनोजपांडे पुंछ- मण्डले सद्यः एव चर्चायै जम्मूक्षेत्रस्य यात्रां कृतवान्

भारतस्य सैन्य-प्रमुखः जनरल मनोजपांडे पुंछ-मण्डले सद्यः एव आततायीनाम् आक्रमणस्य स्थितेः समीक्षायैः अपि च आततायि- विरुध्य- तन्त्रे चर्चायै जम्मू- क्षेत्रस्य यात्रायां वर्तते। रक्षा- सूत्रानुसारी एषा यात्रा विगत-गुरुवासरे पुंछ- मण्डलस्य "डेरा की गली" सेक्टर समीपे एकस्मिन् आततायिनां प्रहारे चत्वारः सैनिकानां बलिदानेन भवति। सैन्यप्रमुखः राजोरी सेक्टर इत्यस्यापि यात्रां करिष्यति, तत्र चाल्यमानाततायि- विरुध्याभियाने अपि च आततायि-प्रहारेषु च चर्चा करिष्यति। भारतीय सैन्यदलं नियंत्रण- रेखायां अन्ताराष्ट्रिय- सीमायां स्वीय-सज्जतां सुदृढं कुर्वन् अस्ति। इतः एव आततायिनः भारत- सीमायां प्रवेशस्य प्रयासं कुर्वन्ति। अस्मिन् एव क्रमे सुरक्षा बलैः प्रहार- प्रकरणे संलग्नानाम् आततायिनां पुष्ट्यर्थं राजौरी-पुंछयोः सीमावर्ति मण्डलयोः पर्वतीयक्षेत्रं समेत्य अन्य- स्थानेषु अन्वेषणाभियानं क्रियते। अन्वेषणाभियाने उदग्रविमानाः ड्रोनादिभिः यन्त्राणि समेत्य अर्धसैन्य-बलानां नियोजनं कृतमस्ति। सुरक्षा-बलानि पीरपंजाल- पर्वतेषु अन्योपरि क्षेत्राणां प्राकृतिक-गुहासु च अन्वेषणं कुर्वन्ति। सीमावर्ति- क्षेत्रेषु प्रायः पञ्चविंशतितः त्रिंशत् यावत् वैदेशिकाततायिनः निगूढाः सन्ति इत्याशंका विद्यते। अन्येषु संदिग्ध- क्षेत्रैः समं अरण्येषु अपि सैन्य, अर्धसैन्य- दलानि समेत्य जम्मू-कश्मीर आरक्षिभिः संयुक्तरूपेण अन्वेषणाभियानं क्रियते। राजौरीपुंछयोः सीमावर्ति- मण्डलेषु विगत- त्रिदिवसात् दूरभाष- अन्तर्जाल- सेवादयः स्थागिताः सन्ति।

निर्धनानां सेवा वञ्चितानां च सम्मानम् अस्माकं सर्वाधिक-प्राथमिकता- प्रधानमन्त्री

आभासीयम् उद्घाटनम् अकरोत्। अनने प्रतिमाहं विद्युत् व्यये चतुः कोटि- रूप्यकाणां लाभो भविष्यति। निज-सम्बोधने प्रधानमन्त्री अवोचत् यत् अस्माकं प्रशासनस्य सङ्कल्प-पत्रम् तस्य पूर्तये च राज्यप्रशासनं जवेन कार्यं विदधाति। प्रधानमन्त्रिणा विकसित- भारत-सङ्कल्प- यात्रायां सहभागितायै सर्वकारस्य योजनानां लाभाय च जनाः अभ्यर्थिताः। अमुनोक्तं यत् उज्जयिन्याः आरब्धा इयं यात्रा मध्य-प्रदेशस्य षड् शतं स्थलेषु सम्प्राप्ताः, लक्षशो जनाश्च अनया लाभान्विताः अभवन्।

सुभाषितम्

प्रदोषे दीपकश्चन्द्रः
प्रभाते दीपको रविः।
त्रैलोक्ये दीपको धर्मः
सुपुत्र कुलदीपकः॥

भावार्थ - रात्रिकाल में प्रकाश प्रदान करने वाला दीपक "चन्द्रमा" होता है, सुबह का दीपक "सूर्य" होता है, तीनों लोकों का दीपक "धर्म" होता है और सुसंस्कारवान् सुपुत्र कुल का दीपक होता है,

मुख्यमंत्रिणा सुखविंदरसिंहसुक्खुना कृतं शिमला-शीतकालीन- कार्निवल- इत्यस्योद्घाटनम् ४६० महिलानां महानाटीनृत्यं मुख्याकर्षणम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। सोमवासरे ऐतिहासिके रिजस्थले शिमला- शीतकालीन- कार्निवल इत्यस्य उद्घाटनं कुर्वन् मुख्यमन्त्री सुखविंदरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् शिमलानगरे प्रथमवारं शीतकालीनकार्निवलस्य आयोजनं क्रियते, नगरस्य इतिहासे नूतनः अध्यायः अपि योजितः। सः अवदत् यत् शिमला-शीतकालीन-कार्निवालः जनवरी-मासस्य ५ दिनाङ्कपर्यन्तं भविष्यति, अनेन पर्यटनस्य उन्नतिः भविष्यति। कार्यक्रमस्य आरम्भे मुख्यमन्त्री सांस्कृतिक- पथप्रदर्शनस्य हरितध्वजं प्रदर्श्य प्रेषितवान्। अस्मिन् काले प्रायः ४५० महिलाः महानाटीनृत्यं प्रस्तुतवत्यः, यस्मिन् स्वयंसहायतासमूहस्य महिलाः, आंगनबाडी कार्यकर्तारः च आसन्। मुख्यमन्त्री सुक्खुः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे मानसूनकाले बहु क्षतिः अभवत्, पर्यटनक्षेत्रम् अपि दुर्घटितम् अभवत्। आपत्काले राज्यसर्वकारः दिवारात्रौ परिश्रमकरोत् अधुना हिमाचलप्रदेशस्य सर्वाणि पर्यटनस्थलानि पर्यटकानाम् स्वागताय पूर्णतया सज्जाः सन्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् गत एकदिनद्वये हिमाचलप्रदेशं प्रति ३० सहस्राणि पर्यटनवाहनानि आगतानि, येन राज्ये पर्यटन-उद्योगस्य पुनरुत्थानस्य शुभलक्षणम् अस्ति। अस्य कृते सर्वे जनप्रतिनिधिः, अधिकारिणः च अभिनन्दनीयाः सन्ति

इति सः अवदत्। सः अवदत् यत् हिमाचलस्य अर्थव्यवस्थायां पर्यटनक्षेत्रस्य महत् योगदानम् अस्ति राज्यसर्वकारश्च पर्यटनस्य प्रचारार्थं निरन्तरं प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति। पूर्वं ५० कोटिरूप्यकाणां बजटस्य स्थाने वर्तमानराज्यसर्वकारेण पर्यटनक्षेत्रस्य कृते ३ सहस्रकोटिरूप्यकाणां प्रावधानं कृतम्। सः अवदत् यत् अतिथिदेवोभवस्य परम्परानुसारं हिमाचलप्रदेशे पर्यटकानाम् स्वागतं क्रियते। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यस्य ढाबासहितानाम् सर्वेषां भोजनालयानाम् अन्येषां खाद्य-आपणानां च २० दिसम्बर तः ५ जनवरीपर्यन्तं २४ होराः उद्घाटयितुं अनुमतिः सर्वकारेण दत्ता। मुख्यमन्त्री हिमाचलप्रदेशस्य आपदातः पुनर्प्राप्त्यर्थं राज्यस्य जनानां अपि च पर्यटकानां पूर्णसहकार्यस्य प्रशंसाम् अकरोत्। सुखविंदरसिंहसुक्खुः अपि सर्वेभ्यः क्रिसमस-नववर्षस्य शुभकामनाम् अयच्छत्। ततः पूर्वं मुख्यमन्त्री रिड्ज-स्थले आयोजितायाः प्रदर्शन्याः उद्घाटनं कृतवान्, यस्मिन् जिलाप्रशासनशिमलासहिताः विविधाः विभागाः स्तम्भं स्थापितवन्तः। कार्निवलं प्राप्य पारम्परिक-लोकगीतसङ्गीतयोः मध्ये मुख्यमन्त्रिणः स्वागतं विहितम्।

पर्यटननगर्यां मनाल्यां मॉलरोडे अद्य भविष्यति महानाटीनृत्यम्, पर्यटकानां कृते डीजे-व्यवस्थाः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। मनाली क्रिसमस-उत्सवे प्रायः पूर्णा आसीत्। मनालीनगरस्य ९० प्रतिशताधिकानि होटेलानि आरक्षितानि सन्ति, पर्यटननिगमस्य शतप्रतिशतम् होटल-स्थानानि तु पूर्णानि सन्ति। क्रिसमस-दिने उल्लासस्य सज्जता प्रचलिता। पर्यटकाः रात्रौ डीजे-धुनेन विनोदं अकुर्वन्। पर्यटकाः २६ दिसम्बर दिनाङ्के मॉलरोडे कुल्लवी नाटी इत्यस्य आनन्दं लप्स्यन्ते। पर्यटनव्यापारिणः क्रिसमस-उत्सवस्य सज्जतां सम्पन्नवन्तः।

होटलेषु अपि पर्यटकानां कृते गालाडिनर, बोन्फायर, लाइव म्यूजिक इत्यादीनां व्यवस्था कृता।

अस्मिन् वर्षे मनालीनगरम् आगतानां पर्यटकानां कृते क्रिसमस-उत्सवः विशेषः अभवत्। विगत २४ होरासु ४००० पर्यटनवाहनानि मनालीनगरम् आगतानि। शिशिरकार्निवलसमित्या क्रिसमसदिने कार्निवलस्य समये महान् नृत्यस्य पूर्वाभ्यासः विशेषतया निर्धारितः आसीत्। परन्तु पर्यटकानां जनसमूहस्य कारणात् अधुना दिसम्बरमासस्य २६ दिनाङ्के अयं स्थापितः अस्ति। वामतटस्य सहस्राधिकाः महिलाः महानाट्यां भागं गृह्णन्ति। मॉल-मार्गे कुल्लूनगरस्य महिलाभिः सह पर्यटकाः अपि नृत्यं करिष्यन्ति। क्रिसमस-सन्ध्यायां मॉलरोडनगरे डीजे-व्यवस्था कृता आसीत्। एतदतिरिक्तं

हिमाचल- पर्यटन- विकासनिगमस्य उपमहाप्रबन्धकः बी. एस. ओक्टा इत्यनेन उक्तं यत् निगमस्य सर्वाणि होटलानि क्रिसमस-उत्सवे भूतानि सन्ति। पर्यटकानां कृते गालाभोजनं, बोन फायर, लाइव संगीतं च व्यवस्थापितम् अस्ति। होटलस्वामीसंघस्य अध्यक्षः मुकेशठाकुरः अवदत् यत् मनाली प्रायः पूर्णा अस्ति। पर्यटकाः बहुसंख्येन आगच्छन्ति। मनालीहोटलेषु ९० प्रतिशताधिकाः कक्ष्याः पूर्णाः सन्ति। एसडीएम मनाली रमणकुमार शर्मा इत्यनेन उक्तं यत् पर्यटकानाम् सुविधायाः पालनं क्रियते।

१४ वर्षाणां प्रतीक्षा बहु अस्ति, अधुना केवलं प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना सह भविष्यति वार्ता, मार्गेषु भविष्यन्ति प्रदर्शनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- धर्मशाला।

जनजागरणसंस्था धर्मशाला अधुना हिमाचलप्रदेशस्य केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालायाः विषये क्रुद्धा अभवत्। केन्द्रीयविश्वविद्यालयधर्मशालायाः निर्माणकार्यं १४ वर्षाणाम् अनन्तरम् अपि न आरब्धम् इति विषये प्रबलः आक्रोशः प्रकटितः अस्ति। एतेन सह मुख्यमन्त्रिणः वक्तव्यं दुर्भाग्यपूर्णं इत्युक्त्वा तस्य परिष्कारं कर्तुमाह। जनचेतना संस्था अधुना देहल्यां प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना सह मिलित्वा विरोधं कर्तुं मार्गेषु निर्गत्य यदि शीघ्रमेव निर्माणं न आरभ्यते तर्हि घोषितवती अस्ति। जनचेतनासंस्था धर्मशालायाः अधिकारिणः धर्मशालायां क्रुद्धाः एकत्रिताः भूत्वा सीयू-व्यासपरिसरस्य निर्माणकार्यं प्रारब्धम् इति अवदन्। यत्र धौलाधारपरिसरसम्बद्धाः सर्वाः औपचारिकताः सम्पन्नं कृत्वा अधुना राज्यसर्वकारेण केवलं ३० कोटिरूप्यकाणि एव निक्षेपितव्यानि, परन्तु केन आधारेण राज्यस्य मुख्यमन्त्री इदानीं पुनः सर्वेक्षणं कर्तुं याचते। सः अवदत् यत् केन्द्रीयविश्वविद्यालय-धर्मशाला विषये प्रतिवेदनं भारतस्य भूवैज्ञानिकसर्वेक्षणेन प्रदत्तम् अस्ति, यत् सम्यक् अस्ति। एतादृशे सति राज्यसर्वकारेण किं सर्वेक्षणं क्रियते इति कथ्यते? राज्यसर्वकारस्य किम् प्राधिकरणम् अस्ति, यद् केन्द्रविभागात् उत्तमरीत्या सर्वेक्षणं कर्तुं शक्नोति? सः अवदत् यत् मुख्यमन्त्री सुखविंदरसिंहसुक्खुः यत् वक्तव्यं ददाति तत् बनगोट्ट- चोहलाक्षेत्रस्य पुरातनभूमिसम्बद्धम् अस्ति, यत्र प्रथमपृष्ठस्य निष्कासनं जंदाङ्गलस्य भूमिसम्बद्धं कृतम् अस्ति, अधुना केवलं ३० कोटिरूप्यकाणि त्रिलक्षरूप्यकाणि एव सर्वकारे निक्षेपिताः सन्ति। तत् सम्पादयितुं भवति।

जनचेतनायाः अध्यक्षः एस. सी. धीमानः उक्तवान् यत् अस्मिन् विषये मुख्यमन्त्रिणे अस्पष्टा सूचना दत्ता अस्ति। एतादृशे सति मुख्यालयेन स्वसूचनाः सम्यक् कृत्वा प्रथमपृष्ठस्य सहमतिः प्राप्य द्वितीयपृष्ठस्य कृते निर्धारितराशिः निक्षेपणीया। सः अवदत् यत् यदि शीघ्रमेव अस्मिन् विषये कार्यविधिः न क्रियते तर्हि निराशिताः जनाः प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदीं मेलितुं बाध्यन्ते। एतेन सह ते वीथिषु गत्वा विरोधं अपि करिष्यन्ति। जनचेतनासंस्थायाः अध्यक्षः एस. सी. धीमानः अवदत् यत् अधुना भवननिर्माणकार्यं शीघ्रमेव आरभ्यत इति। एतदतिरिक्तं सः अवदत् यत् इदानीं स्मार्टसिटी धर्मशालायाः कार्यस्य आरम्भः द्रुतगत्या सम्यक् अस्ति। सः अवदत् यत् स्मार्ट-मार्गस्य कार्ये अधिकं सुधारः करणीयः, यस्मिन् बसस्थानकैः सह शौचालयाः अपि निर्मातव्याः। अपि च छिन्नवृक्षाणां स्थाने पौधरोपणं भवेत्। असौ अवदत् यत् यदि न्यायालये निर्मितस्य ओवरसेतोः निष्कासनस्य चर्चा भवति तर्हि मुख्यस्थाने एव तस्य स्थापना करणीयम् इति। अस्मिन् अवसरे पूर्व-आईएएस-अधिकारी कप्तान- जे. एम. पठानिया- सहिताः जनचेतनासंस्थायाः दर्जनशः अधिकारिणः सदस्याः च केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य निर्माणं शीघ्रमेव न आरभ्यत इति विषये स्वस्य आक्रोशं प्रकटयित्वा शीघ्रमेव कार्यं करणीयम् इति आग्रहं कृतवन्तः।

वीर-बाल-दिवसः

डॉ. नरेन्द्रराणा सिरमौरः ।

‘वीर-बाल-दिवसः’ देशे दिसम्बरमासस्य षड्विंशतिः दिनाङ्के आचर्यते। अयं दिवसः सिक्खधर्मस्य कृते महत्त्वपूर्णः दिवसः अस्ति। अयं दिवसः सिक्खधर्मस्य दशमगुरुगुरुगोविन्दसिंहस्य चतुर्णां पुत्राणां अजीतसिंहस्य, जुझारसिंहस्य, ज़ोरावरसिंहस्य, फतेहसिंहस्य च वीरतायाः त्यागस्य च स्मरणं करोति।

सन्देशः

प्रिय पाठकाः भवतां समेषां धन्यवादः।। भवादृशानां पाठकानां सन्देशाः अस्मभ्यम् प्रतिदिनं कार्यं कर्तुं प्रेरयन्ति। भविष्ये अन्येऽपि ये पाठकाः स्वस्य अनुभवं कथनं संस्कृतमाध्यमेन लिखित्वा प्रेषिष्यन्ति तमनुभवं वयं वार्तापत्रे प्रकाशयामः

पालितानायां महिला महाविद्यालये गीता जयन्तन्त्युत्सवे वक्तृत्व-प्रतियोगितायाः आयोजनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी, अहमदाबाद

श्री पालिताना एजुकेशन सोसायटी संचालित श्रीमती पी. एन. आर. शाह महिला महाविद्यालयः, अनौपचारिक संस्कृतशिक्षणकेन्द्रम्, संस्कृतभारती, पालितानायाद्वारा गीताजयन्त्याः अवसरे संयुक्तोपक्रमे वक्तृत्वप्रतियोगितायोजनं कृतम्। वक्तृत्वप्रतियोगितायां कृष्णखसिया प्रथमस्थानं, जल्पा डाभी द्वितीयस्थानं, आफरीन चुडेसरा तृतीयस्थानं प्राप्तवती। श्री अमरसिंहः राठौड़ एवं कुमारी कृपाली कामलिया निर्णायके आस्ताम्। हेतांशी चौहान सञ्चालनं तत्सुचारुतया प्रबन्धितवान्। कृपालीभगिनी प्रतिभागिनां अभिवादनं कृत्वा प्रेरणादायकं भाषणं दत्तवती। अमरसिंहराठौड़महोदयेन छात्राणां सामर्थ्यस्य विकासाय बोधः प्रदत्तः वादनं कृतम्। अन्ते सर्वे शान्तिं जपं कृत्वा सुखं प्रकटयन्ति स्म।

श्रीमद्भगवद्गीता जयन्त्याः उपलक्ष्ये ऑनलाइन संस्कृतशिक्षणम् द्वारा आयोजितायाः संस्कृत-प्रश्नोत्तरी-प्रतियोगितायाः परिणामस्य घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. नरेन्द्र राणा

ऑनलाइन संस्कृतशिक्षणम् आमुखपटलसमूहे श्रीमद्भगवद्गीता जयन्त्याः उपलक्ष्ये आयोजितायाः संस्कृत-प्रश्नोत्तरी-प्रतियोगितायाः परिणामस्य घोषणा जाता। गतदिवसे तेलंगानात् प्रेमप्रसाद भंडारी द्वारा श्रीमद्भगवद्गीता जयन्त्याः उपलक्ष्ये एका-विशेषा-प्रतियोगितायाः आयोजनम् अभवत्। संस्कृतप्रश्नोत्तरी प्रतियोगितायामस्यां हरियाणातः नीरजः मानिकटाहला प्रथमस्थानं प्राप्तवान्, द्वितीयं स्थानं गुजराततः डॉ. सुरेश बारैया, तृतीयस्थाने च उत्तरप्रदेशतः सुकृति दीक्षितः वर्तते। प्रतियोगितायाः पुरस्कारप्रायोजकः प्रेमप्रसाद भंडारी, आयोजकश्च गुजराततः राष्ट्रीय संस्कृत प्रचारकः जगदीश डाभी आसीत्। ध्यातव्यं वर्तते यद् ऑनलाइन संस्कृतशिक्षणम् द्वारा प्रतिरविवासरे ऑनलाइन संस्कृत-प्रश्नोत्तरी-प्रतियोगितायाः आयोजनं क्रियते। पुरस्कार-प्रायोजकः प्रेमप्रसाद भंडारी सर्वेभ्योः विजेतृभ्योः पुरस्कारं दास्यति। तेन सह उत्तराखंडात् संस्कृतरसास्वादः संस्था विजेतृभ्योः प्रमाणपत्रं दस्यति।

न केवलं शिमला-मनाली, अपितु महानगरेषु अन्यैः परिचयैः अपि ज्ञायते हिमाचलप्रदेशः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीय प्रतिनिधिः।

भारतस्य विभिन्नेषु भागेषु निवसतां हिमाचलीनां एकीकरणाय एकः उपक्रमः आरब्धः, यस्य अन्तर्गतं प्रारम्भे देशस्य महानगरेषु निवसन्तः हिमाचलीजनाः सम्बद्धाः भवन्ति। अस्य आरम्भः बेङ्गलूरुनगरे निवसतः डॉ. अरुण भारद्वाजः कथयति यत् अधुना यावत् राष्ट्रियस्तरस्य मेट्रोनगरेषु जनाः हिमाचलं केवलं शिमला, मनाली, डल्हौजी इत्यादिभ्यः पर्यटनस्थलेभ्यः एव परिचिन्वन्ति, मेट्रोषु निवसन्तः अधिकांशः हिमाचलीजनाः स्वपरिचयं प्रकटयितुं संकोचं कुर्वन्ति यतोहि पञ्जाबी- गुजरातीजनाः इव, तेषां विशिष्टः परिचयः नास्ति। महानगराणां जनाः हिमाचलीसंस्कृतेः विषये अज्ञानिनः एव तिष्ठन्ति, यदा तु तेषां हृदये हिमाचलं प्रति मृदुकोणः अस्ति। स्वस्य अभियानं अग्रे नीत्वा सः वैश्विकं हिमाचलमित्रसङ्घटनं निर्मितवान् अस्य अन्तर्गतं च प्रथमं हिमाचलस्य मित्राणि बेङ्गलूरु अध्यायस्य आरम्भं कृतवान्। एतत् हिमाचलीनां प्रथमं औपचारिकं सङ्घटनं जातम्, परन्तु एतस्य संस्थायाः स्थापनायां तेषां बहु कष्टस्य प्रत्यक्षीकरणं कर्तव्यम् आसीत्, यतः एतावता विशाले महानगरे हिमाचलीनां अन्वेषणं कठिनं कार्यम् आसीत् प्रारम्भे यदि ते हिमाचली-सङ्ख्यायुक्तं किमपि वाहनं प्राप्नुवन्ति स्म तर्हि ते तदपि स्थगयित्वा मार्गे एव हिमाचली-सङ्घटने सम्मिलितुं प्रेरयन्ति स्म। क्रमेण स्वस्य संचारमाध्यमानां उपयोगेन हिमाचलस्य मित्राणां बेङ्गलूरु-अध्यायेन सह केचन हिमाचलीजनाः संयोजयित्वा हिमाचलीमित्राणां बेङ्गलूरु-इत्यस्य फेसबुक-पृष्ठं प्रारब्धवान्। क्रमेण एषः अभियानः सफलतां प्रति अगच्छत्। अद्य च दिल्ली- चण्डीगढनगरयोः प्रसिद्धः अभवत्। पश्चात् बेङ्गलूरुनगरे हिमाचलीनां सशक्तं संगठनं निर्मितम्। अस्याः संस्थायाः सद्यः एव बेङ्गलूरुनगरे प्रथमः कार्यक्रमः अपि आयोजितः, यस्मिन् अधिकांशः प्रतिभागिनः हिमाचलीवेषेण आगतवन्तः, अस्मिन् अवसरे पहाड़ीनाटी-प्रदर्शनं, पहाड़ी-व्यञ्जनानि च परोक्षितानि संस्थायाः संस्थापकः डॉ. अरुणभारद्वाजः कथयति यत् देशस्य अन्येषु मेट्रोनगरेषु निवसन्तः हिमाचलीजनाः अपि हिमाचल- बेङ्गलूरुमित्राणां फेसबुकपृष्ठे रुचिं टिप्पणीं च कर्तुं आरब्धवन्तः, यस्य कारणात्, अन्येषु नगरेषु निवसतां हिमाचलीनां विवरणानां संग्रहणं कृत्वा, सः तेषां सम्पर्कं कृतवान्, यस्य कारणतः हिमाचलस्य मित्राणि मुम्बई, पुणे, हैदराबाद, चण्डीगढ च अध्यायाः आरब्धाः। ग्लोबल फ्रेण्डस ऑफ हिमाचलस्य संस्थापकः डॉ. अरुण भारद्वाजः कथयति यत् देशी हिमाचलानाम् अतिरिक्तं हिमाचलं रोचमानान् जनान् अपि अस्मिन् संस्थायां समावेशितवान्, येन एतत् सशक्तं संस्था भवितुम् अर्हति, यतः एतेषु महानगरेषु हिमाचलीनां संख्या न्यूना अस्ति। अथ च तेषु अधिकांशः युवानः सन्ति, ये आईटी/ सॉफ्टवेयर/ इंजीनियरिंग/ मेडिकल इत्यादिकक्षेत्रेषु कार्यं कुर्वन्ति, तेषां समयस्य तीव्रः अभावः अस्ति, परन्तु ते हिमाचलेन सह सम्बद्धाः एव स्थातुम् इच्छन्ति, जन्मभूमेः कृते सकारात्मकं योगदानं दातुम् इच्छन्ति। सः कथयति यत् महानगरेषु निवसन्तः उच्चवर्गाः हिमाचलस्य पर्यटनस्थलानि धार्मिकस्थानानि च बहु रोचन्ते, तेषां हिमाचलस्य प्रति अपारं प्रेम वर्तते।

सः इच्छति यत् एतान् सर्वान् जनान् हिमाचलस्य मित्रैः सह सम्बद्ध्य सः हिमाचलस्य पञ्जाब-गुजरात-पञ्जाब अद्वितीय-ब्राण्ड-रूपेण प्रचारं कर्तुं शक्नोति। डॉ. अरुण भारद्वाजः कथयति यत् सामाजिकमाध्यमेषु हिमाचलस्य मित्राणां प्रबललोकप्रियतायाः कारणात् विदेशेषु निवसन्तः हिमाचलजनाः अपि तेषु सम्मिलितुम् आरब्धाः अधुना महानगरेषु निवसन्तः हिमाचलीजनाः सामाजिकमाध्यमेन / व्हाट्सएपसमूहानां माध्यमेन परिवारवत् जीवन्ति। केचन् च सदैव सज्जाः सन्ति परस्परं साहाय्यं कर्तुम्। सः कथयति यत् हिमाचलस्य विभिन्नभागेभ्यः सम्बद्धाः जनाः स्वस्वप्रदेशस्य व्यञ्जनानां विषये सूचनाप्रसारणं कुर्वन्ति, यस्य कारणतः अधुना छा गोश्त, सिड्डु, बबरू, खट्टा, मदरा, तुड़किया भात इत्यादीनि स्थानीयव्यञ्जनानि राष्ट्रियपरिचयरूपेण दक्षिणं च भारतीयव्यञ्जनानि इव, मेट्रो-नगरेषु ते लोकप्रियाः भवन्ति। सः कथयति यत् सः एतेषां व्यञ्जनानां नुस्खं सामाजिकमाध्यमेषु यूनलिकासु च सहकरोति, यस्य कारणात् एतेषां व्यञ्जनानां मौलिकता निर्वाहते, द्वितीयं, एतानि व्यञ्जनानि भौगोलिकसीमायाः परं गत्वा राष्ट्रियस्तरस्य मान्यतां प्राप्नुवन्ति, तस्मात् हिमाचलं एकम् उत्कृष्टं परिचयं प्राप्नोति। एतेन व्यावसायिकस्तरस्य व्यञ्जनानां विपणने सहायता भविष्यति। तथैव तेषां संस्था सामाजिकमाध्यमेन पहाड़ी टोपी, चोली, घागरी, पश्मिना शाल, पट्टू इत्यादीनां हिमाचलीवस्त्राणां लोकप्रियतां प्राप्तुम् अपि प्रयतते, येन हिमाचलीशिल्पिनां कृते राष्ट्रियस्तरस्य विपण्यः लभ्यते, प्रामाणिकं हिमाचली च प्रदर्शयितुं शक्यते। महानगरेषु उत्पादानाम् लोकप्रियीकरणं कर्तुं शक्यते। सः कथयति यत् तस्य संस्था हिमाचलस्य ब्राण्ड एम्बेस्डररूपेण सर्वकारेण सह कार्यं कर्तुम् इच्छति, परन्तु तस्य संस्था राजनीतितः, क्षेत्रवादात्, धार्मिकविषयेभ्यः च सर्वथा दूरं तिष्ठति। अस्य संस्थायाः सदस्याः निकटभविष्यत्काले हिमाचलीलोकसंस्कृतेः आधारेण गीतनृत्यवाद्यवाद्यानां लोकप्रियीकरणाय पदानि स्वीकरिष्यति येन लुप्ताः लोककलाः न केवलं जीविताः भवन्ति अपितु व्यावसायिकस्तरस्य लोकप्रियाः विपणनाः च भवन्ति। एतत् व्यावहारिकं अपि करणीयम्, येन लोककलाकाराः स्वजीविकायाः साधनं कर्तुं शक्नुवन्ति, तेषां सर्वकारीय-अनुदानानाम् आश्रयः न्यूनीकर्तुं शक्यते।

अद्य प्रारभ्यते भारत- दक्षिण अफ्रीकादेशयोः मध्ये टेस्ट- क्रिकेटश्रृंखला प्रथमा स्पर्धा अद्य भारतीयसमयानुसारं सेंचुरियन-क्रीडांगणे मध्याह्ने सार्ध- एकवादने प्रारप्स्यते

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमित शर्मा

भारत- दक्षिण अफ्रीकादेशयोः मध्ये एकदिवसीय श्रृंखलायाः अनन्तरं टेस्ट क्रिकेट श्रृंखला अद्य प्रारभ्यते। श्रृंखलाया प्रथम स्पर्धा सेंचुरियन क्रीडांगणे भारतीय समयानुसारं मध्याह्ने सार्ध एकवादने प्रारप्स्यते। भारतीयदलम् एकदिवसीयश्रृंखलां विजित्य आत्मविश्वासेन

पूर्णः वर्तते। दक्षिण अफ्रीका अपि टेस्ट श्रृंखलां विजित्य समानतां कर्तुं प्रयतिष्यते। भारतेन अद्य पर्यन्तं कदापि दक्षिण अफ्रीका देशे काऽपि टेस्ट क्रिकेट श्रृंखला न विजिता। भारतीय दलस्य नेतृत्वं रोहित शर्मा, दक्षिण अफ्रीका दलस्य च नेतृत्वं तेम्बा बावुमा करिष्यति।

श्रीरामायणकथा, लङ्काकाण्डम् (द्विपञ्चाशत्तमः सर्गः) रामरावणयोः द्वैरथयुद्धम्

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः

pradiptnath997@gmail.com

अत्रान्तरे समरे युद्धपरिश्रान्तं चिन्तया स्थितं श्रीरामम् अग्रतः युद्धाय च समुपस्थितं रावणं दृष्ट्वा भगवान् अगस्त्यः श्रीरामस्य पुरतः आगत्य तस्य विजयार्थं तस्मै विजयमन्त्रम् अददात्।

अपरत्र रावणस्य हृष्टः सारथिः परसैन्यप्रधर्षणं युद्धोपकरणैः पूर्णं पताकाध्वजमालिनं रथं नीत्वा श्रीरामस्य पुरतः स्थितः अभवत्। तदा सहसा तम् आपतन्तं राक्षसराजस्य महाध्वजं रथं नरराजः श्रीरामः अपश्यत्। आपतन्तं मेघसङ्काशं रिपोः तं रथं दृष्ट्वा श्रीरामः वेगेन धनुः विस्फारयन् मातलिम् अब्रवीत् हे मातले! रिपोः संरब्धम् आपतन्तं रथं पश्य। महता वेगेन पतता समरे पुनः आत्मानं हन्तुं राक्षसाधमेन मतिः कृता। त्वं शत्रोः रथं प्रति उद्गच्छ, अद्य अहं तं विध्वंसयितुम् इच्छामि।

त्वम् असम्भ्रान्तः अविक्लवः अव्यग्रहृदयः सन् द्रुतं रथं प्रचोदय। कामं त्वं देवराजस्य सारथिः, अहं च युयुत्सुरेकाग्रः इत्यतः त्वां स्मारये न तु शिक्षये। श्रीरामस्य तेन वाक्येन सन्तुष्टः देवसारथिः मातलिः शीघ्रं रावणस्य पुरतः रथं नीत्वा अगच्छत्। पुरतः श्रीरामं दृष्ट्वा क्रुद्धः दशग्रीवः बाणैः तं पीडयितुम् आरभत। रावणबाणैः पीडितः सन्नपि श्रीरामः धैर्येण युद्धे महद् ऐन्द्रधनुः सुमहावेगान् सूर्यरश्मिसमप्रभान् च शरान् अगृह्णात्। ततः तयोः अन्योऽन्यवधाकाङ्क्षिणोः महद् युद्धम् आरभत। ततः रावणक्षयकाङ्क्षिणः देवाः गन्धर्वाः सिद्धाः परमर्षयः च तयोः द्वैरथं युद्धं द्रष्टुं समागताः अभवन्।

रामरावणयोः तदा सर्वलोकभयावहं सुमहद् द्वैरथं युद्धं प्रवृत्तम् अभवत्। ततः प्रगृहीतप्रहरणं राक्षससैन्यं वानराणां च महद्बलं निश्चेष्टं समवर्तत। तदानीं वानराः सर्वे विस्मिताः सन्तः श्रीरामं राक्षसाः च रावणं पश्यन्ति स्म। श्रीरामः तदा मया जेतव्यम् इति दृढनिश्चयं कृत्वा युद्धे स्ववीर्यसर्वस्वं प्रदर्शयितुम् आरभत। रावणोऽपि तदा मृत्युं स्वीकरिष्यामि किन्तु युद्धात् न विरमामि इति धिया दृढनिश्चयं कृत्वा युद्धे प्रवृत्तः अभवत्। ततः क्रुद्धः रावणः शरान् सन्धाय राघवस्य रथे स्थितं ध्वजम् उद्दिश्य अमुञ्चत्, किन्तु ते शराः देवराजरथध्वजम् अस्पृष्ट्वा हि धरणीतले अपतन्।

तद् दृष्ट्वा संक्रुद्धः वीर्यवान् रामोऽपि कृतस्य प्रतीकारं कर्तुं मनः कृत्वा चापम् आकृष्य रावणध्वजमुद्दिश्य निशितं महासर्पमिव असह्यं ज्वलन्तं शरम् अक्षिपत्। तेजस्विना रामेण क्षिप्तः सः शरः रावणरथध्वजं भित्त्वा धरणीतले अपतत्। तेन छिन्नः रावणरथस्य ध्वजोऽपि भूमौ अपतत्। स्वध्वजस्य उन्मूलनं दृष्ट्वा रावणः अत्यन्तं कुपितः सन् दीप्तैः शरैः रामस्य अश्वान् अविध्यत्। किन्तु ते दिव्याः अशवाः रावणस्य बाणप्रहारं प्राप्य अपि पद्मनालैरिव आहताः स्वस्थहृदयाः अतिष्ठन्।

तेषाम् अश्वानाम् असम्भ्रमं दृष्ट्वा क्रुद्धः रावणः पुनः शरवर्षम् अमुञ्चत्। सः मायाविहितं गदा, मुषलः, परिघः, शूलं, गिरिशृङ्गं, वृक्षः इत्यादिकं शस्त्रवर्षम् अपातयत्। तस्मिन् समये सुसंक्रुद्धः रावणः रामरथं त्यक्त्वा शरवर्षैः आकाशं वानरबलं च आच्छन्नम् अकरोत्। रणे रावणं तत्परं दृष्ट्वा हसन् श्रीरामः सहस्रशः निशितान् शरान् गृहीत्वा अक्षिपत्। तस्मिन् रणे रामः रावणम् उद्दिश्य रावणः च रामम् उद्दिश्य यान् बाणान् अक्षिपत् तेषु कश्चिदपि बाणः निष्फलः नाभवत्। ते सर्वे शराः अन्यः अन्यम् अभिसंहत्य धरणीतले अपतन्। समरे तौ रामरावणौ एवमेव बाणान् क्षेप्तुम् आरभेताम् यस्मात् आकाशमण्डलं बाणैः आच्छन्नम् अभवत्। प्रतीकाराय तौ उभावपि प्रयुध्यमानौ महाबलौ एकः अन्यस्य अश्वान् अविध्यताम्। एवमेव मुहूर्तं यावत् तयोः रोमहर्षणं तुमुलं युद्धम् अभवत्। परन्तु ध्वजावपातेन राक्षसाधिपः रावणः राघवाय भृशम् अकुप्यत्।

अनौपचारिक- संस्कृतशिक्षण- केन्द्रस्योद्घटनसमारोहः, प्रमाणपत्रवितरणसमारोहः

हिमसंस्कृतवार्ता: - जगदीश डाभी, अहमदाबाद।

२३ दिसम्बर २०२३ दिनाङ्के शनिवासरे प्रातः ९.०० वादने संस्कृतकक्षायां आयोजितः। केन्द्रसंयोजकः डॉ. पंकजत्रिवेदी महोदयः केन्द्रशिक्षकः अमरसिंह राठौड़ महोदयः संस्कृतभारत्याः नगरसंयोजिका कु. कृपाली कामलीया, साप्ताहिक मेलन संयोजिका दिलशाद पाटडीया भगिनी केन्द्रस्य पूर्वछात्राश्च उपस्थिताः आसन्। अत्र विशेषः इत्युक्ते कार्यक्रमस्य सञ्चालनम् NCC CADETS द्वारा कृतम् आसीत्। आचार्याणां सान्निध्ये प्रार्थनापूर्वकं कार्यक्रमस्य आरम्भः कृतः। एनसीसी कैडेट कृष्णा खसिया शाब्दिक स्वागतम् आचरत्। केन्द्रीयः संयोजक श्री डॉ. पंकज त्रिवेदी महोदयः संस्कृतजीवनस्य निर्माणार्थम् इति विषये प्रेरणादायकं भाषणं कृतवान्। यतो हि प्रत्येकम् क्षेत्रस्य मूलं संस्कृतभाषा अस्ति, तस्मात् सः स्वस्य व्यक्तित्वस्य समग्रविकासाय संस्कृतभाषाम् आत्मसात् कर्तुं मार्गदर्शनं दत्तवान्। अस्मिन् अवसरे महिला-महाविद्यालयस्य एन.सी.सी यूनिट इत्यस्य कैडेट विशेषतया उपस्थिताः भूत्वा जयजयकारं कृतवन्तः। एनसीसी कैडेट, वरिष्ठ सेनापतिः मयूरी सोणडागर संस्कृतभाषायां संचालनं कृत्वा प्रत्येकस्मिन् कैडेट छात्रेषु च उत्तमं उदाहरणं स्थापितवती एनसीसी क्टो सीटीओ डॉ. प्रफुल्ला गवली अस्ति, तथा कैडेट-जनानाम् प्रोत्साहनं समर्थनं च कृतम्। पालितानानगरे संस्कृतभाषाप्रसारस्य दृढनिश्चयेन संस्कृतशिक्षाकेन्द्रे उत्तीर्णाः छात्राः प्रमाणपत्रैः सम्मानिताः। यस्मिन् छात्राः, गृहिण्यः, श्रमिकाः, प्राध्यापकाः च संस्कृतभाषायां एतत् पाठ्यक्रमं कृत्वा स्वजीवनं सुलभं कर्तुं प्रयतन्ते स्म। जाह्नवी उपाध्यायः पूर्वतनीया छात्रा द्विवर्षीयपाठ्यक्रमस्य अनुभवम् उक्तवती, आजीवनं संस्कृतज्ञा भवितुं संकल्पितवती। अस्मिन् अवसरे नटराज- संस्कृतनाट्यदलस्य समस्त कार्यकर्तारः आसन् सहयोगं च कृतवन्तः। कृपाली कामलीया-दिलशाद पाटडीया दर्शना चौहान कृपाली जोशी सर्वेषाम् उत्साहवर्धनं कृतवन्तः केन्द्रशिक्षकः अमरसिंह राठौड़ महिला महाविद्यालयः, सतुआबाबा बी सी महाविद्यालयस्य च केन्द्रीयसंयोजकवर्याणाम् एन सी सी कैडेटस इत्येतेषाम् आभारदर्शनम् अकरोत्।

परमः भगवन्नामप्रेमी सत्पुरुषः श्रीदादूजी

इहभूमौ समये समये आदर्शपुरुषाः आविर्भवेयुः इति तु काचित् लोकपरम्परा एव। कस्यचन विशेषकार्यार्थं ते भुवि अवतरेयुः। एतादृशः कश्चन सत्पुरुषः भारते आविर्भूतः, यस्य महाभागस्य नाम श्रीदादूजी आसीत्।

अहमदाबादे भक्तश्रेष्ठः लादूरामनामधेयः एकः ब्राह्मणसज्जनः बभूव। तस्य न कापि सन्ततिः। सः धन्यः दिवसः आसीत् सं० १६०१ वि० श्रीचैत्र- शुक्लाष्टमी, गुरुवासरः। तदा स्नानसमये लादूरामः सावरमतीनद्यां

प्रवहन्तीम् एकां पेटिकां दृष्टवान्, तां स्वीकृतवान् च। तां नद्याः बहिरानीय उद्घाट्य च दृष्टवान् यत् तत्र एकः ज्योतिर्मयः शिशुः मोदमानः हसन्नस्ति इति। विप्रः लादूरामः तं शिशुं गृहं प्रति आनीतवान्। अनुग्रहपूर्वकं प्रभुः आत्मने दिव्यशिशुम् अदात् इति मत्वा तौ मोदमानौ दम्पती शिशोः स्नेहोल्लासेन सयत्नं पालन-पोषणादिकं कर्तुम् आरब्धवन्तौ। सः बालकः अद्भुतः आसीत्। एकादशवर्षीयः सः श्रीकृष्णस्य दिव्यदर्शनं प्राप्तवान्। गीतोपदेष्टा श्रीभगवान् तस्मै बालाय दादवे तत्त्वज्ञानम् प्रदत्तवान्। स्वाभाविकतया हि दादूः सहजस्वभावयुक्तः, विरक्तश्च आसीत्, बाल्यप्रभृति हि तस्य कृते भगवन्नाम प्राणधनम् आसीत्। तत्त्वज्ञानस्य प्राप्तेरनन्तरं सः यद्यपि गृहतः पलायितुं प्रायतत, तथापि पिता तम् अनुकुर्वन् निगृह्य च तं पुनः गृहं प्रति आनीतवान्। तदनन्तरं बलात् तस्य विवाहमपि कारितवान्। परन्तु अनेन सांसारिक-प्रयासेन कञ्चन नित्यमुक्तं पुरुषं बद्धुं को वा शक्नुयात्? उनविंशतितमे वयसि सः पुनर्गृहत्यागं विधाय विविधेषु स्थानेषु पर्यटनं कर्तुमारभत्। श्रीदादूः स्वयं न कमपि सम्प्रदायं प्राचालयत्। सहजरूपेण हि तस्य अनेके शरणापन्नाः शिष्याः अभूवन्।

कालान्तरे ते शिष्याः हि तेषां तत्सम्प्रदायस्य नाम 'ब्रह्मसम्प्रदायः' इति कृतवन्तः। परन्तु तत्सम्प्रदायः 'दादू-पंथ' इति नाम्ना प्रसिद्धः जातः लोके। श्रीदादोः शिष्याः बहवः आसन्, तेषु १५२ जनाः मुख्याः अमन्यन्त। एतेष्वपि १०० जनाः वीतरागाः। तस्य महाभागस्य न पीठं, न वा शिष्यपरम्परा हि। अन्ते ५२ जनाः पीठं प्रतिष्ठापितवन्तः, ते शिष्यपरम्परामपि प्राचालयन्। अतः ते 'थांवाधारी' इति नाम्ना ख्याताः अभवन्। साधुः दादूमहाभागः सं० १६६० वि० 'नारायणा' इति नामके स्थाने परमगतिं लब्धवान्। सः महान् वैरागी, परोपकारी, एवं क्षमाशीलः सत्पुरुषः आसीत्। तस्य उदात्तभावनायाः कारणतः तं 'दादूदयाय' इति कथयन्ति स्म तदानीन्तनाः जनाः। मृत्योः पूर्वं सः शिष्यान् परामृष्टवान् आसीद् यत् एतत् शरीरं भवन्तः मांसभोजिभ्यः पशुपक्षिभ्यः ददतु इति। एतावान् वीतरागः, परोपकारी च सः परमधन्यतां गतः महाभागः अवर्तत्।

'हरि भज साफल जीवना, पर-उपगार समाइ।

'दादू' मरणा तहं भला, जहां पशु-पंछी खाइ।।'

इति।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः